

D-3969

शास्त्री (प्रथम वर्षे) परीक्षायाम्, 2020

तृतीयं प्रश्नपत्रम्

अनिवार्यं संस्कृत काव्ये

समयः—घण्टात्रयम्]

[सम्पूर्णाङ्काः—100

सूचना : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. त्रयाणां पद्यानां सप्रसङ्गं व्याख्या विधातव्या— 30
 - (i) नीवाराः शुकगर्भकोटरमुखभ्रष्टास्तरुणामधः,
प्रस्निग्धाः क्वचिदङ्गुदीफलभिदः सूच्यन्त एवोफलाः ।
विश्वासोपगमादभिन्नगतयः शब्दं सहन्ते मृगा-
स्तोयाधारपथाश्च वल्कलशिखानिष्यन्दरेखाङ्किताः ॥
 - (ii) इदं किलाव्याजमनोहरं वपु-
स्तपः क्षमं साधयितुं य इच्छति ।
ध्रुवं स नीलोत्पल पत्रधारया,
शमीलतां छेतुमृषिव्यवस्यति ॥
 - (iii) शमप्रधानेषु तपोधनेषु,
गूढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः ।
स्पर्शानुकूला इव सूर्यकान्ता,
स्तदन्यतेजोऽभिभवाद्भवन्ति ॥

(A-89) P. T. O.

- (iv) क्षाम क्षामकपोलमाननमुरः काठिन्यमुक्तस्तनं,
मध्यः क्लान्ततरः प्रकामविनतावसौ छविः पाण्डुरा ।
शोच्या च प्रियदर्शना च मदनकिलष्टेयमालक्ष्यते,
पत्राणामिव शोषणेन मरुता स्पृष्टा लता माधवी ॥
- (v) यास्यत्यद्य शकुन्तलेति हृदयं संस्पृष्टमुत्कण्ठया,
कण्ठः स्तम्भितवाष्पवृत्ति कलुषश्चिन्ताजडं दर्शनम् ।
वैक्लव्यं मम तावदीदृशमिदं स्नेहादरण्यौकसः,
पीड्यन्ते गृहिणः कथं न तनयाविश्लेषदुःखैर्नवैः ॥
- (vi) सिध्यन्ति कर्मसु महत्स्वपि यन्नियोज्याः,
संभावनागुणमवेहि तमीश्वराणाम् ।
किं वाऽभविष्यदरुणस्तमसां विभेत्ता,
वं चेत्सहस्रकिरणो धुरि नाकरिष्यत् ॥
2. अभिज्ञानशाकुन्तलस्य कथासारः लेखनीयः । 15
अथवा
अभिज्ञानशाकुन्तलमनुसृत्य दुष्यन्तस्य चरित्र-चित्रणं कुरुत ।
3. 'काव्येषु नाटकं रम्यं तत्र रम्या शकुन्तला' इति कथनस्य
विवेचना करणीया । 15
अथवा
अभिज्ञानशाकुन्तलस्य भाषागतं चारुत्वं प्रतिपादयत ।
4. कयोश्चिद् द्वयोः पद्ययोः सप्रसङ्गं व्याख्या करणीया— 20
(i) प्रत्यासन्ने नभसि दयिताजीवितालम्बनार्थी,
जीमूतेन स्वकुशलमयीं हारयिष्यन्प्रवृत्तिम् ।
स प्रत्यग्रैः कुटजकुसुमैः कल्पिताषयि तस्मै,
प्रीतः प्रीतिप्रमुखवचनं स्वागतं व्याजहार ॥

- (ii) तां चावश्यं दिवसगणनातत्परामेकपत्नीं,
अव्यापन्नामविहतगतिर्द्रक्ष्यसि भ्रातृजायाम् ।
आशाबन्धः कुसुमसदृशं प्रायशो ह्यङ्गनानां,
सद्यः पाति प्रणयि हृदयं विप्रयोगे रुणद्धि ॥
- (iii) वक्रः पन्थायदपिभवतः प्रस्थितस्योत्तराशां,
सौधोत्सङ्गप्रणयविमुखोमास्मभूरुज्जयिन्याः ।
विद्युद्दामस्फुरितचकितैस्तत्र पौराङ्गनानां,
लोलापाङ्गैर्यदिनरमसेलोचनैर्वञ्चितोऽसि ॥
- (iv) पश्चादुच्चैर्भुजतरुवनं मण्डेलनाभिलीनः,
सान्ध्यं तेजः प्रतिनवजपापुष्परक्तं दधानः ।
नृत्तारम्भे हर पशुपतेरार्द्रनागाजिनेच्छां,
शान्तोद्वेगस्तिमितनयनं दृष्टभक्तिर्भवान्या ॥

5. पूर्वमेघस्य कथासारः लेखनीयः । 10
अथवा
'उपमाकालिदासस्य' इत्युक्ति समीक्ष्यताम् ।
6. मेघदूतानुसारेण मेघमार्गं वर्णयत । 10
अथवा
संस्कृतसाहित्ये मेघदूतस्य महत्त्वं वर्णयत ।